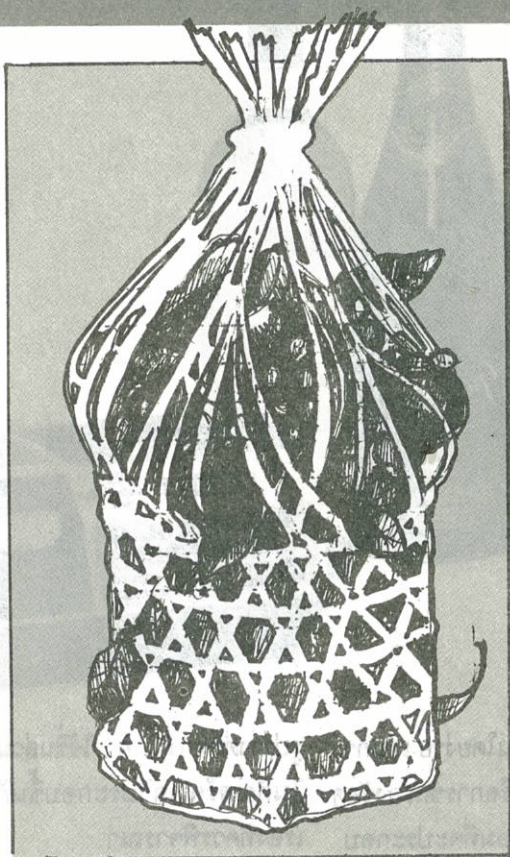

ลู่ทาง

การส่งออกผลไม้

*ดร.ศษชาติ ชัดตาธำรงเวช

รัฐบาลเริ่มให้ความสำคัญกับผลไม้ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เพื่อกระจายการผลิตสินค้าเกษตรจากสินค้าดั้งเดิม เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด ฯลฯ ซึ่งประสบปัญหาความผันผวนในตลาดโลก ปัญหาราคาส่งออกตกต่ำและปัญหาการกีดกันทางการค้าจากประเทศผู้นำเข้า ไปสู่ผลิตผลเกษตรอื่น ๆ ที่มีโอกาสและช่องทางการตลาดทั้งภายในประเทศและการส่งออก จึงได้กำหนดให้ผลไม้เป็น 1 ใน 4 ประเภทของสินค้าเป้าหมายตามแผนงานพัฒนาระบบการผลิต การตลาด และการสร้างงานของแผนพัฒนาฉบับที่ 6 ที่ภาครัฐบาลและเอกชนจะร่วมกันเร่งรัดการส่งออกให้มีปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้น

แม้ว่าปัญหาและอุปสรรคบางประการของการส่งออกผลไม้ จะได้รับการแก้ไขไปได้ด้วยความร่วมมือระหว่าง

ภาครัฐบาลและเอกชน ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ เรื่องเทคโนโลยีการบรรจุและหีบห่อซึ่งปัจจุบันได้ก้าวหน้าไปมาก อีกทั้งเกษตรกรและผู้ส่งออกก็มีความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นของบรรจุภัณฑ์ และการหีบห่อที่ดี จนอาจกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีการบรรจุและหีบห่อผลไม้ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกอีกต่อไป แต่ปัจจุบันยังมีปัญหาและอุปสรรคอีกหลายประการที่มาขัดขวางมิให้การส่งออกผลไม้ของไทยขยายตัวมากกว่าที่เป็นอยู่ ได้แก่ ปัญหาระวางขนส่ง ปัญหาผลไม้ไทยไม่ตรงตามความต้องการของตลาดต่างประเทศ ปัญหาผลไม้ไทยไม่ตรงตามความต้องการของตลาดต่างประเทศ ปัญหาการตลาดในประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการส่งออก และงานวิจัยของรัฐไม่ทันสมัย

นอกจากนี้ สถานการณ์การผลิตและการส่งออกพืช

* ศึกษาด้านเศรษฐกิจ เครือเจริญโภคภัณฑ์ : Ph.D. in Economics, McMaster University, Canada.

หลักดั้งเดิมของไทย เช่น ข้าว ข้าวโพด ฯลฯ ในช่วงครึ่งแรกของแผนพัฒนาฉบับที่ 6 กลับมิได้เลวร้ายตามที่คาดไว้ในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อน แม้ว่าการเพาะปลูกพืชผลเกษตรของไทยในปีเพาะปลูก 2530/2531 ได้รับความเสียหายเพราะประสบความแห้งแล้งรุนแรง ทำให้ผลผลิตลดลงมาก แต่การเพาะปลูกผลิตผลเกษตรของสหรัฐอเมริกาในปีถัดมาได้รับความเสียหายจากสภาพลมฟ้าอากาศแห้งแล้งเช่นกัน ราคาพืชผลเกษตรของไทยระหว่างปี 2530-2532 จึงอยู่ในเกณฑ์ดีตามราคากลางโลกและอุปทานที่ตึงตัว มีผลให้ขาดความตื่นตัวในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์

ภาพรวมของการผลิตผลไม้ในปัจจุบัน

ตามสถิติการผลิตผลไม้ของกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งประกอบด้วยไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญ 26 ชนิด พื้นที่เพาะปลูกไม้ผลในปีเพาะปลูก 2530/31 มีทั้งสิ้น 5.45 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ให้ผลผลิตแล้ว 4.02 ล้านไร่ ได้ผลผลิตไม้ผลรวมทั้งประเทศ 3.56 ล้านเมตริกตัน พื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 4.95 ล้านไร่และ 2.91 ล้านเมตริกตัน ในปีเพาะปลูก 2526/27 ร้อยละ 10.1 และ 22.1 ตามลำดับ ผลผลิตไม้ผลที่สำคัญเรียงลำดับตามปริมาณผลผลิต ได้แก่ ส้มเขียวหวาน ถั่วลิสงน้ำว้า เงาะทุเรียน มะม่วง ขนุน และน้อยหน่า คาดว่าผลผลิตไม้ผลเศรษฐกิจในปีเพาะปลูก 2531/32, 2532/33, และ 2533/34 จะมีประมาณ 3.8, 4.2 และ 4.5 ล้านเมตริกตัน ตามลำดับ

ผลผลิตไม้ผลในแต่ละปีเพิ่มขึ้นไม่มาก เนื่องจากวัฏจักรการให้ผลของไม้ผลแต่ละชนิดแตกต่างกัน ประกอบกับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่จะขึ้นอยู่กับอายุของไม้ผลซึ่งมีตั้งแต่ยังไม่เริ่มให้ผลจนถึงอายุที่อัตราการให้ผลเริ่มถดถอย นอกจากนี้ยังเป็นผลจากลักษณะเฉพาะของการเพาะปลูกไม้ผลซึ่งแตกต่างจากพืชผลเกษตรอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นสาขาการเกษตรที่ต้องลงทุนส่วนที่เป็นต้นทุนคงที่ในอัตราสูงและความคล่องตัวในการเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นต่ำ การตัดสินใจลงทุนปลูกไม้ผลจึงขึ้นกับปัจจัยหลายประการ

ได้แก่ กรรมสิทธิ์ที่ดิน ความเสี่ยง และเงินทุน ทำให้พื้นที่ปลูกและผลผลิตไม้ผลเปลี่ยนแปลงไม่มาก

จากลักษณะเฉพาะของการลงทุนปลูกไม้ผลดังกล่าว ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาดี มีความคิดริเริ่มสูง มีฐานะทางการเงินค่อนข้างดี ได้เคยมีผู้สรุปแนวทางการพัฒนาการผลิตผลไม้ของไทยว่าเป็นผลจากปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยทางด้านอุปทานภายในประเทศ และปัจจัยทางด้านอุปสงค์จากต่างประเทศ

ปัจจัยทางด้านอุปทานภายในประเทศ เริ่มจากเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลดังกล่าวแล้วว่าเป็นผู้มีการศึกษาได้พัฒนาพันธุ์พืชชนิดใหม่ขึ้น ซึ่งจะขายได้ราคาดีในระยะงูใจให้เกษตรกรรายอื่นหันมาปลูกพืชชนิดนี้เพิ่มขึ้น ทำให้ราคาคงต่ำลงอย่างรวดเร็ว และเป็นแรงผลักดันให้หาทางส่งออกในตลาดต่างประเทศ ตัวอย่างการพัฒนาตามแนวทางนี้ คือ ลำไย ส่วนปัจจัยทางด้านอุปสงค์จากต่างประเทศ เกิดจากการริเริ่มของผู้นำเข้าในต่างประเทศ เข้ามาร่วมมือกับธุรกิจภายในประเทศ ซึ่งจะเป็นผู้ที่ไปติดต่อและทำข้อตกลงกับเกษตรกร ผลไม้ที่พัฒนาตามแนวทางนี้ ได้แก่ สับปะรดกระป๋อง

สำหรับแนวโน้มการปลูกไม้ผลของไทยในอนาคต คาดว่าโดยภาพรวมเกี่ยวกับพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตแล้ว จะขยายตัวจากระดับปัจจุบันไม่มาก เนื่องจากที่ดินมีราคาสูงประกอบกับการขายสวนผลไม้จำนวนมากเพื่อนำที่ดินไปลงทุนทำสนามกอล์ฟและรีสอร์ต แม้ว่าในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา จะมีการจัดสรรที่ดินเป็นสวนเกษตรกันอย่างแพร่หลาย แต่คาดว่าจะไม่มีผลต่อการผลิตไม้ผลโดยส่วนรวม เพราะที่ดินที่จัดสรรมีขนาดเล็กและมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนมากกว่าการปลูกไม้ผลเพื่อการค้า

หากพิจารณาชนิดของผลไม้แล้วจะเป็นการเปลี่ยนแปลงตาม 2 แนวทางที่กล่าวข้างต้นโดยเพิ่มลดภายในกรอบของภาพรวมที่คาดว่าขยายตัวสม่ำเสมอ ผลไม้ส่งออกอาจเพิ่มขึ้นไม่มากขณะที่ผลไม้บางชนิดที่ส่วนใหญ่บริโภคภายในประเทศ ได้แก่ ชมพู และกะทอนมีแนวโน้ม

สถิติการผลิตไม้ผล ปีเพาะปลูก 2528/2529 - 2530/2531

พื้นที่ปลูก : พันไร่ ผลผลิต : พันตัน

ชนิด	2528/2529			2529/2530			2530/2531		
	พื้นที่ปลูก รวม	พื้นที่ให้ ผลผลิตแล้ว	ผลผลิต ทั้งหมด	พื้นที่ปลูก รวม	พื้นที่ให้ ผลผลิตแล้ว	ผลผลิต ทั้งหมด	พื้นที่ปลูก รวม	พื้นที่ให้ ผลผลิตแล้ว	ผลผลิต ทั้งหมด
1. มะนาว	171.10	134.69	48.43	164.85	127.54	46.06	183.34	143.04	53.65
2. มะม่วง	1,038.43	703.75	372.51	1,076.55	729.14	386.57	1,151.34	775.34	422.24
3. มะขาม	249.67	162.26	106.72	233.88	153.60	96.01	247.27	156.54	93.63
4. มังคุด	77.49	62.90	68.75	84.42	61.64	64.56	93.84	63.41	67.42
5. ลำไย	113.93	80.21	43.13	127.37	92.66	20.12	147.57	109.57	58.66
6. ลิ้นจี่	46.87	28.60	11.81	51.33	31.58	14.22	49.74	32.45	18.66
7. ตะขุม	122.48	96.97	55.72	121.88	94.13	54.26	118.42	96.18	53.65
8. ลำโพง	110.33	96.64	78.14	88.36	68.86	55.41	99.92	74.23	55.63
9. ลองกอง	36.77	21.81	33.34	39.33	23.50	35.65	43.95	25.30	39.35
10. ทุเรียน	439.82	338.95	401.38	476.06	344.44	426.24	529.41	365.37	444.50
11. เงาะ	422.75	330.09	478.40	442.17	357.99	476.38	444.70	364.58	448.54
12. องุ่น	22.04	19.87	27.49	25.49	17.71	25.49	20.71	17.30	29.94
13. น้อยหน่า	314.35	221.56	211.42	325.93	212.92	188.90	345.95	258.26	221.54
14. ขมพู	27.36	22.89	13.11	23.69	20.67	11.79	20.92	18.51	10.15
15. ฝรั่ง	115.93	88.26	57.31	109.54	85.99	53.25	112.80	89.31	54.19
16. ขนุน	228.97	160.26	252.05	237.31	168.29	265.60	254.23	172.50	282.53
17. จำปา	11.61	9.34	8.49	12.68	9.71	8.80	16.22	10.05	7.02
18. สะท้อน	24.05	18.69	9.15	24.66	18.59	9.60	23.36	17.73	8.93
19. ส้มเขียวหวาน	267.33	205.26	518.02	282.19	213.71	560.83	283.71	212.35	554.67
20. ส้มเกลี้ยง	12.86	10.89	6.54	10.50	9.03	6.59	6.64	5.07	3.56
21. ส้มครว	16.48	14.54	10.47	12.96	11.35	10.38	12.29	11.04	9.33
22. ส้มโอ	78.26	61.04	37.65	79.70	60.40	37.14	94.25	67.05	44.85
23. ส้มจุก	4.51	3.90	2.95	3.24	2.88	2.05	2.98	2.40	1.62
24. กล้วยหอม	157.23	127.48	77.56	128.60	106.81	69.34	117.15	99.12	63.67
25. กล้วยน้ำว้า	905.19	743.89	442.49	925.11	769.56	456.09	933.40	746.83	449.73
26. กล้วยไข่	95.72	81.09	46.88	100.80	79.10	51.89	96.49	83.97	58.02
รวม	5,111.53	3,835.83	3,419.91	5,208.06	3,871.80	3,433.22	5,450.60	4,017.00	3,555.68

ที่มา : สถิติการเพาะปลูก ไม้ผล - ไม้ยืนต้น ปีเพาะปลูก 2528/2529 - 2530-2531

กรมส่งเสริมการเกษตร

เพิ่มขึ้น เนื่องจากราคาสูงใจมาก

พัฒนาการของการปลูกไม้ผลในอนาคต จะเป็นไปในลักษณะคุณภาพมากกว่าปริมาณกล่าวคือ จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในเทคนิคการผลิต การปรับปรุงประสิทธิภาพเพื่อที่จะทำให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น และมีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องใช้เงินทุนและวิทยาการสูง อันจะมีผลให้การปลูกไม้ผลมีลักษณะเป็นธุรกิจมากขึ้น

ภาพรวมของการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์

มูลค่าการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์ มีแนวโน้มสูงขึ้นตลอดระยะ 7 ปีที่ผ่านมา จาก 3,026 ล้านบาท ในปี 2526 เพิ่มขึ้นเป็น 8,490 ล้านบาทในปี 2532 และคาดว่าในปี 2533 จะสามารถส่งออกได้ไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านบาท

ประเภทของผลไม้และผลิตภัณฑ์ส่งออกส่วนใหญ่เป็นผลไม้แปรรูป โดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 87.7 ของมูลค่าการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์ทั้งหมด ในปี 2532 (ไม่รวมผลไม้แช่แข็ง) ผลไม้แปรรูปส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ผลไม้กระป๋อง และน้ำผลไม้ ซึ่งนอกจากจะมีมูลค่าส่งออกสูงเป็นอันดับ 1-2 แล้ว มูลค่าส่งออกของผลไม้แปรรูปเหล่านี้ยังเพิ่มขึ้นโดยตลอดด้วย ส่วนผลไม้แปรรูปประเภทอื่นยังมีมูลค่าส่งออกค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับผลไม้กระป๋องและน้ำผลไม้ สำหรับผลไม้สดและผลไม้แช่แข็งซึ่งมีมูลค่าส่งออกเป็นอันดับ 4-5 นั้น มูลค่าส่งออกในระยะ 5 ปีที่ผ่านมาเปลี่ยนแปลงไม่มาก และมูลค่าส่งออกในแต่ละปีไม่แน่นอน

ผลไม้ที่มีความสำคัญในด้านการส่งออกมากที่สุดคือสับปะรด เนื่องจากมีอุตสาหกรรมรองรับอย่างครบวงจร ในปี 2532 มีการส่งออกสับปะรดในรูปของหัวสด แช่แข็ง บรรจุกระป๋องและน้ำสับปะรด มูลค่ารวมกันถึง 5,520.8 ล้านบาท (ยังไม่รวมการส่งออกในรูปเงาะสดได้ สับปะรด สับปะรดแห้ง แครอท แยม และเนื้อสับปะรด บด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 65 ของมูลค่าส่งออกผลไม้

และผลิตภัณฑ์ทั้งหมด ขณะที่การส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์รายการอื่น ๆ มีสัดส่วนไม่เกินร้อยละ 3 ของมูลค่าส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์ทั้งหมด ในระยะ 9 เดือนแรกของปี 2533 (ม.ค.-ก.พ.) การส่งออกสับปะรดกระป๋องและน้ำสับปะรด รวมกันมีปริมาณ 347,327 เมตริกตัน มูลค่า 4,936.9 ล้านบาท ปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันของปีก่อนร้อยละ 20.7 และ 30.0 ตามลำดับ

ส่วนการส่งออกผลไม้สดซึ่งได้กล่าวแล้วว่า ปริมาณและมูลค่าในแต่ละปีไม่แน่นอนนั้นสาเหตุที่สำคัญ คือ ลำไย ซึ่งส่งออกมากเป็นอันดับ 1 ของการส่งออกผลไม้สดธรรมชาติการให้ผลของลำไยมีลักษณะเพิ่มลดสลับกันทุกปี ขณะที่ผลไม้อื่น ๆ มีการให้ผลค่อนข้างสม่ำเสมอ ภายใต้สภาพลมฟ้าอากาศปกติ ชนิดของผลไม้สดที่มีการส่งออกมาก ได้แก่ ลำไย ทูเรียน ส้มโอ มะม่วง มะพร้าวอ่อน กัลย และมังคุด โดยการส่งออกผลไม้สดในระยะ 11 เดือนแรกของปี 2533 มีปริมาณ 64,590 เมตริกตัน มูลค่า 871.5 ล้านบาท ปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันของปีก่อนถึงร้อยละ 35.8 และ 55.4 ตามลำดับ

หากพิจารณาตลาดส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์พบว่าตลาดสำคัญสำหรับผลไม้สดส่วนใหญ่อยู่ในแถบเอเชีย ได้แก่ ฮองกง มาเลเซีย และสิงคโปร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฮองกง เป็นตลาดหลักสำหรับผลไม้สดที่ไทยส่งออกเกือบทุกชนิด ในระยะ 11 เดือนแรกของปี 2533 ไทยส่งออกผลไม้สดไปยังฮองกงปริมาณทั้งสิ้น 40,559 เมตริกตัน มูลค่า 609.9 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 62.8 และ 70.0 ของปริมาณและมูลค่าส่งออกผลไม้สดทั้งหมด ขณะที่อันดับ 2 คือ มาเลเซีย ซึ่งเราส่งออกผลไม้สดร้อยละ 22.0 และ 26.2 ของปริมาณและมูลค่าส่งออกผลไม้สดทั้งหมด

ส่วนตลาดส่งออกผลไม้แปรรูปของไทยอยู่ที่ตลาดอเมริกา และตลาดประชาคมยุโรปเป็นสำคัญ โดยทั้ง 2 ตลาดนี้นำเข้าผลไม้แปรรูปจากไทย ประมาณร้อยละ 80

ของการส่งออกผลไม้แปรรูปทั้งหมด ตลาดรองลงไปได้แก่ ตลาดเอเชียมีสัดส่วนการนำเข้าร้อยละ 10 นอกจากนั้น ก็มีการกระจายไปยังตลาดตะวันออกกลาง ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย ซึ่งทั้ง 2 ตลาดนี้นำเข้าผลไม้แปรรูปจาก ไทยประมาณร้อยละ 5 ของมูลค่าส่งออกผลไม้แปรรูป ทั้งหมด

ในอดีตการส่งออกผลไม้เริ่มจากบทบาทของพ่อค้า ขายเป็นผลไม้รายใหญ่ในจุดรวบรวมผลไม้ที่สำคัญ เช่น ปากคลองตลาด และตลาดมหานาค คัดเลือกผลไม้ที่ถูก ส่งเข้าสู่ตลาดจำนวนมาก ๆ โดยเฉพาะในช่วงกลางฤดู เก็บเกี่ยวส่งไปขายยังตลาดฮ่องกง ซึ่งติดต่อกันอยู่ เป็นประจำและมีความสนิทคุ้นเคยกันมานาน ประกอบ กับรสนิยมการบริโภคผลไม้ของชาวฮ่องกงคล้ายคลึงกับ คนไทย ผลไม้ที่สำคัญได้แก่ ส้มโอ ซึ่งตลาดฮ่องกงมีความ ต้องการมากในช่วงเทศกาลไหว้พระจันทร์ และลำไย ซึ่ง ชาวฮ่องกงนิยมบริโภคโดยเชื่อว่ามีความสมบัตินิยมนำมา การ กระจายตัวของตลาดส่งออกผลไม้ในระยะต่อมา เป็นการส่งออกเพื่อสนองความต้องการของคนไทย และคน เอเชียที่อพยพไปอยู่ตามประเทศต่าง ๆ หลังจากนั้นก็เป็น การขยายตลาดโดยอาศัยความพยายามของผู้ส่งออกและ หน่วยงานราชการ คือกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

ปัญหาและอุปสรรคของการส่งออกผลไม้และผลิต- ภัณฑ์

แม้ว่าการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์จะขยายตัว ตลอดระยะ 7 ปีที่ผ่านมา และมีแนวโน้มขยายตัวต่อไป ในอนาคต แต่ปรากฏว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคอีกหลาย ประการที่ควรได้รับการแก้ไขเพื่อสนับสนุนการส่งออก ผลไม้และผลิตภัณฑ์ให้ขยายตัวมากกว่าที่เป็นอยู่ ปัญหา และอุปสรรคเหล่านี้ ได้แก่

1. โครงสร้างการผลิตไม่เอื้ออำนวยต่อการ ส่งออก เดิมการปลูกผลไม้มีจุดประสงค์เดียว คือเพื่อ บริโภคภายในประเทศ ต่อมาเมื่อผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเป็น แรงผลักดันให้ทางส่งออกต่างประเทศ ส่วนการแปรรูป นั้นมีจุดมุ่งหมายเป็นแหล่งรองรับผลผลิตส่วนเกิน (ยกเว้น

สับปะรดซึ่งมีการพัฒนาแตกต่างออกไป) เพื่อบรรเทา ปัญหามลไม้นั้นตลาด

จากโครงสร้างการผลิตดังกล่าว มีผลให้การส่งออก ผลไม้สดไม่สามารถขยายตัวได้มากกว่าที่เป็นอยู่ เนื่อง จากผลไม้ไทยเป็นผลไม้เมืองร้อน แม้ว่าจะสามารถผลิต ได้มาก และมีรสชาติดี แต่ก็ไม่เป็นที่รู้จักและคุ้นเคยของ ชาวตะวันตก หรือที่เรียกว่าเป็น EXOTIC FRUIT ซึ่ง ผู้ส่งออกก็ได้สนใจลงทุนประชาสัมพันธ์เพื่อขยายตลาด สำหรับผลไม้สดเหล่านี้ เพราะผลผลิตที่เป็นฤดูกาลไม่ สามารถมีวางจำหน่าย ให้ติดตามชาวต่างประเทศได้ตลอด เวลา จึงไม่คุ้มค่ากับการลงทุนประชาสัมพันธ์ ส่วนผลไม้ สดที่มีการค้ากันเป็นจำนวนมากในตลาดโลก ได้แก่ แอป-เปิ้ล แพร์ พีช อโวคาโด และผลกีวี่ ก็ไม่สามารถปลูกได้ ในประเทศไทย ผลไม้บางชนิดที่สามารถผลิตได้มาก แต่ ไม่เป็นที่ต้องการของต่างประเทศเพราะพันธุ์ที่นิยมบริโภค ภายในประเทศไม่ตรงกับต่างประเทศ ยกตัวอย่าง เช่น มะม่วง ผลผลิตส่วนใหญ่จะเป็นพันธุ์อกร่อง แรด พิมเสน เขียวเสวย และน้ำดอกไม้ ขณะที่ต่างประเทศนิยมพันธุ์ หนั่งกลางวัน แต่ก็ไม่มีเกษตรกรสนใจปลูกมะม่วงหนั่ง กลางวันเพื่อการส่งออกเนื่องจากทัศนคติที่ไม่ดีเกี่ยวกับการ พึ่งพาตลาดต่างประเทศเป็นหลัก ประกอบกับปัจจุบัน ยังขาดอุตสาหกรรมรองรับผลผลิตที่มีคุณภาพไม่สามารถ ส่งออกในรูปผลสดได้

ส่วนการแปรรูปผลไม้ก็ได้รับผลจากโครงสร้างการ ผลิตดังกล่าวเช่นกัน คือ ปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบคุณภาพดี จากแนวความคิดที่ให้อุตสาหกรรมแปรรูปเป็นแหล่งรองรับ ผลผลิตส่วนเกินซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นผลไม้ที่เกือบเน่าเสีย หรือได้รับความกระทบกระเทือนจากการขนส่ง ทำให้ คุณภาพของผลไม้แปรรูปต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง และไม่สามารถพัฒนาประเภทของผลิตภัณฑ์ผลไม้แปรรูปได้

2. การตลาดผลไม้ภายในประเทศไม่มีประ-สิทธิภาพ หากพิจารณาผลตอบแทนจากการส่งออกผลไม้ โดยเปรียบเทียบราคาส่งออก F.O.B. กับราคาขายส่งใน ตลาดกรุงเทพฯ หรือราคาที่เกษตรกรขายได้แล้ว อาจทำ

ปริมาณและมูลค่าการส่งออกผลไม้
ปี 2529-2532

ปริมาณ : เมตริกตัน
มูลค่า : ล้านบาท

รายการ	2529		2530		2531		2532	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
ผลไม้สด	53,826	745.6	47,401	167.8	57,107	653.2	53,434	605.2
มะพร้าว	1,453	9.6	2,788	17.8	2,873	16.8	4,627	33.8
กล้วย	2,165	11.5	1,829	9.6	1,575	9.6	3,623	24.0
ลิ้นปะรด	*	*	*	*	1,194	7.9	472	3.4
ฝรั่ง	*	*	*	*	71	2.3	55	1.1
มังคุด	1,817	15.6	1,301	17.8	1,354	14.5	659	12.6
มะม่วง	9,400	54.3	3,736	28.3	6,713	49.7	4,205	30.2
ส้ม orange	4,536	33.0	4,318	25.6	2,657	18.1	3,981	23.6
ส้ม mandarin	565	2.9	487	2.3	1,545	8.2	734	4.2
มะนาว	86	0.7	81	1.1	40	0.7	114	3.2
ส้มโอ	5,202	45.4	6,901	64.3	6,150	51.4	7,077	63.7
ผลไม้จำพวกส้มอื่น ๆ	*	*	*	*	*	*	24	0.3
องุ่น	224	4.0	226	4.1	178	3.4	617	5.8
แตงโม	1,143	4.4	1,398	5.8	1,802	9.8	694	5.1
แคนตาลูป	*	*	*	*	5	0.1	5	0.2
มะละกอ	4,177	24.4	4,178	24.9	4,132	25.4	1,235	8.6
ลำไย	10,612	312.5	2,860	94.4	12,442	208.0	3,205	71.4
เงาะ	1,865	13.9	2,027	15.9	1,726	13.5	601	5.8
ทุเรียน	6,964	173.5	11,303	239.4	6,114	118.7	7,203	125.6
น้อยหน่า	2,021	11.5	1,248	10.3	1,220	10.1	589	5.9
ลิ้นจี่	428	12.0	1,460	34.2	776	17.4	744	18.5
สตอเบอรี่	*	*	*	*	54	1.9	51	1.5
ผลไม้สดอื่น ๆ	1,168	16.4	1,260	22.0	4,486	65.7	12,919	156.7
ผลไม้แช่แข็ง	19,038	202.7	18,244	221.4	17,498	330.5	19,863	442.7
ลิ้นปะรด	18,653	197.5	17,747	214.5	15,699	205.2	16,980	234.4
ทุเรียน	*	*	*	*	580	67.1	1,084	99.4
มังคุด	*	*	*	*	426	22.6	864	69.4
ลำไย	*	*	*	*	261	14.7	163	9.2
ผลไม้แช่แข็งอื่น ๆ	385	5.2	497	6.9	532	20.9	772	30.3
ผลไม้กระป๋อง	239,207	3,541.9	276,964	4,168.0	375,906	5,524.0	375,376	5,210.8
ลิ้นปะรดกระป๋อง	225,986	3,183.1	259,805	3,728.3	341,414	4,675.4	345,248	4,399.9
เงาะกระป๋อง	1,268	34.2	1,630	41.9	2,313	60.6	1,698	45.2
เงาะสอใส่ลิ้นปะรด	1,410	40.5	1,944	55.1	2,742	72.4	3,346	90.9
ลิ้นจี่กระป๋อง	38	1.0	474	15.7	1,546	15.1	5,879	186.8
ลำไยกระป๋อง	2,944	96.3	1,954	73.1	8,199	256.5	3,227	112.8
มะม่วงกระป๋อง	949	21.6	1,332	32.7	2,256	51.1	2,939	68.0
มะละกอกกระป๋อง	269	5.0	416	7.9	722	13.8	715	13.9

รายการ	2529		2530		2531		2532	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
ฝักรักระป๋อง	11	0.3	16	0.4	27	0.6	52	1.2
กล้วยกระป๋อง	425	9.3	379	7.8	298	5.4	245	4.8
ผลไม้กระป๋องอื่น ๆ	5,907	150.6	9,014	205.1	16,389	337.1	12,027	287.3
น้ำผลไม้	24,329	391.7	29,879	491.5	47,484	833.9	63,887	1,025.0
น้ำสับปะรด	23,392	361.1	28,220	447.7	40,167	670.7	58,635	883.1
น้ำส้มทุกชนิด	*	*	*	*	438	9.6	453	9.3
น้ำผลไม้อื่น ๆ	937	30.6	1,659	43.8	6,879	153.6	4,799	132.6
ผลไม้แห้ง	660	10.5	835	27.3	1,205	60.5	583	40.8
ลำไยแห้ง	**	**	48	4.7	521	46.5	154	27.9
ผลไม้แห้งอื่น ๆ	660	10.5	787	22.6	684	14.0	429	12.9
ผลไม้แปรรูปใช้น้ำตาล	12,363	444.1	14,514	518.8	15,095	574.1	16,253	652.5
แยมผลไม้และผลไม้กวน	322	20.9	641	50.2	769	27.3	954	50.7
ผลไม้ปรุงแต่งอื่น ๆ	2,611	47.1	2,167	33.8	4,206	81.4	25,520	462.3
รวมทั้งสิ้น	352,356	5,404.5	390,645	6,128.8	519,270	8,084.9	555,870	8,490.0

(*) ข้อมูลปีก่อนไม่แยกราายการไว้ (**) มีมูลค่าการส่งออกน้อยมาก

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

รวบรวม : ฝ่ายวิเคราะห์ข้อมูลสิ่งเสริมการเกษตร

กองแผนงานและโครงการพิเศษ กรมส่งเสริมการเกษตร

(*) ข้อมูลปีก่อนไม่แยกราายการไว้

หมายเหตุ ข้อมูลปี 2532 เป็นข้อมูลเบื้องต้น

ปี

2532-33

ตารางที่ 3 การส่งออกผลไม้สดและผลิตภัณฑ์ของประเทศไทย ปี 2532-33

ปริมาณ : เมตริกตัน

มูลค่า : ล้านบาท

	%การเปลี่ยนแปลง 1/		2532		2532 (ม.ค.-ก.ย.)	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
ผลไม้สดแช่เย็นหรือแช่แข็ง	73,297	1,047.9	46,362	717.4	41.7	42.2
ลำไยแห้ง	154	27.9	137	24.0	318.7	135.9
สับปะรดกระป๋อง	345,248	4,399.9	247,000	3,180.5	19.2	24.7
น้ำสับปะรด	58,635	883.1	40,837	618.5	29.2	56.7
ผลไม้แช่อิ่ม	NA	NA	11,734	463.3	4.7	5.5
ผลไม้กระป๋องอื่น ๆ	12,027	287.3	7,953	189.5	45.9	54.7
ลำไยกระป๋อง	3,227	112.8	2,483	82.9	127.5	105.4
น้ำผลไม้อื่น ๆ	4,799	132.6	3,445	101.4	26.7	41.9
เงาะลอยแก้วสอใส่สับปะรด	3,346	90.9	2,189	60.4	37.7	35.5
มะม่วงกระป๋อง	2,939	68.0	2,128	49.1	54.4	50.6

1/ เป็นการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน

ที่มา : สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย ม.ค.-ก.ย. 2533, กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ให้เข้าใจผิดไปว่ากิจการส่งออกผลไม้ไม่สามารถสร้างผลกำไรได้ในอัตราสูง แต่ในความเป็นจริงแล้วขั้นตอนการตลาดนับแต่ผลผลิตออกจากสวน จนเป็นผลผลิตที่ได้รับการคัดเลือกขนาดสี ความแก่ การปฏิบัติต่างๆ เพื่อถนอมคุณภาพ และการบรรจุหีบห่อจนพร้อมที่จะส่งไปจำหน่ายต่างประเทศนั้น เป็นกระบวนการที่ค่อนข้างละเอียดอ่อนและซับซ้อน ซึ่งจำเป็นต้องใช้เงินลงทุนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีไม่มีอุตสาหกรรมแปรรูปผลไม้ที่ถูกต้อง ขณะที่ขั้นตอนการส่งออกกลับละเอียดอ่อนยิ่งกว่าตั้งแต่การพัฒนาตลาดต่างประเทศ เจรจาหาผู้ซื้อ ดูแลตลาด แต่ปัจจุบันปรากฏว่าผู้ส่งออกผลไม้ต้องทำหน้าที่ทุกอย่างตั้งแต่การรวบรวมการขนส่ง การคัดเลือก การตกแต่ง บรรจุและหีบห่อ หาระวางขนส่ง หาดตลาดต่างประเทศตลอดจนทำหน้าที่ตัวกลางเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของตลาด และความสามารถในการผลิตของเกษตรกร ผลตอบแทนของผู้ส่งออกผลไม้จึงมิได้สูงถึงที่เข้าใจกัน

การที่ผู้ส่งออกต้องทำหน้าที่ทุกอย่างดังกล่าว เท่ากับเป็นการบั่นทอนศักยภาพในการพัฒนาตลาดต่างประเทศของผู้ส่งออกเอง เนื่องจากผู้ส่งออกต้องใช้ทรัพยากรและความสามารถของตนส่วนหนึ่งมาทำหน้าที่ด้านการตลาดภายในประเทศ

3. ปัญหาการขนส่ง การขนส่งผลไม้สดไปจำหน่ายต่างประเทศนิยมขนส่งทางอากาศเนื่องจาก ผลไม้เป็นสินค้าที่มีอายุการเก็บรักษาสั้นและเน่าเสียง่าย รองลงมาเป็นการส่งออกทางบก ซึ่งเป็นการส่งออกไปยังประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ ส่วนการส่งออกทางเรือมีเพียงผลไม้บางชนิด ได้แก่ ส้มโอ ส้มต่าง ๆ สับปะรด ลำไย กัลยัมมะพร้าว และลิ้นจี่

ปัญหาการขนส่งผลไม้สดไปจำหน่ายต่างประเทศมี 2 ประการคือ ขาดแคลนระวางขนส่งและอัตราค่าระวางสูง แม้ว่าอัตราค่าระวางขนส่งทางอากาศจะเป็นอัตราที่กำหนดโดยทางการเพื่อส่งเสริมการส่งออก ซึ่งต่ำกว่าค่าระวางของสินค้าอื่น แต่ก็ยังสูงมากสำหรับการส่งออกผัก

และผลไม้ เพราะอัตราค่าระวางโดยเฉลี่ยเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 65 ของราคาจำหน่ายผลไม้ในต่างประเทศ ขณะที่ค่าสินค้ามีสัดส่วนเพียงร้อยละ 25 ของราคาจำหน่ายเท่านั้น ทำให้ผลไม้ของไทยหลายชนิดไม่สามารถแข่งขันได้ในตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะผลไม้ชนิดเดียวกันจากประเทศที่ได้เปรียบทางด้านการขนส่งหรือมีการปรับปรุงพันธุ์ หรือปรับปรุงคุณภาพหลังการเก็บเกี่ยวให้สามารถส่งออกทางเรือได้ เพื่อลดต้นทุนค่าขนส่ง

ทางด้านบริษัทสายการบินก็ไม่นิยมขนส่งผลไม้ เนื่องจากผลไม้เป็นสินค้าที่สิ้นเปลืองเนื้อที่มากกว่าสินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ ประกอบกับอัตราค่าระวางต่ำ ดังนั้นในช่วงที่ผลไม้หลายชนิดออกสู่ตลาดพร้อม ๆ กันจึงเกิดปัญหาขาดแคลนระวางบรรทุก ผู้ส่งออกต้องแข่งขันจองระวางสินค้ากันมากโดยยอมจ่ายค่าระวางสูงกว่าอัตราที่กำหนดเอาไว้

ส่วนการขนส่งทางน้ำปัญหาขาดแคลนตู้คอนเทนเนอร์และปัญหาอัตราค่าระวางขนส่งจะไม่รุนแรงเหมือนขนส่งทางอากาศ แต่ปัญหาที่การขนส่งทั้ง 2 ประเภทนี้ประสบเหมือนกันคือสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณสนามบินและท่าเรือไม่เพียงพอ โดยเฉพาะคลังสินค้าที่มีห้องเย็นทั้งภายในประเทศและประเทศปลายทางบางประเทศ

กลยุทธ์ในการพัฒนาการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์

จากภาพรวมของการผลิตและการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ พอที่จะกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์ไว้ดังนี้

1. กำหนดผลไม้เป้าหมายที่จะส่งเสริมการส่งออก เพื่อลงทุนประชาสัมพันธ์ในตลาดต่างประเทศอย่างจริงจัง โดยมีเอกชนคือผู้ส่งออกเป็นผู้ดำเนินการและรัฐบาลสนับสนุนงบประมาณบางส่วน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ดังที่หลายประเทศประสบความสำเร็จมาแล้ว ได้แก่ มะเฟืองของมาเลเซีย อะโวคาโดของ

อิสราเอล และผลกีวีของนิวซีแลนด์ ผลไม้เป้าหมายควรมีไม่เกิน 5 ชนิด เน้นหนักการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อที่เหมาะสม ได้แก่ การโฆษณาทางสื่อโปสเตอร์ แผ่นพับ การให้ข้อมูล/ความรู้ ณ จุดขาย การติดฉลากที่บอกให้รู้ว่าเป็นอะไรมาจากไหน การนำเสนอเป็นพิเศษในช่วงแนะนำ การให้ทดลองชิม ณ จุดขาย หนังสือและ BROCHURE นิตยสาร บทความในหนังสือพิมพ์ การปรากฏตัวทางวิทยุ โทรทัศน์ ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายคือ SUPER-MARKET CHAIN

การประชาสัมพันธ์จะต้องกระทำจนติดตามผู้บริโภคต่างประเทศ ถึงขนาดเอ่ยชื่อประเทศไทยแล้วจะรู้จักผลไม้เป้าหมาย 4-5 ชนิดนี้ ซึ่งรัฐบาลอาจจะต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้ไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท ดังเช่นที่ประเทศอื่นดำเนินการมาแล้ว

ผลไม้ที่กำหนดเป็นเป้าหมายส่งออกควรมีคุณสมบัติ ดังนี้ (ก) มีผลผลิตเก็บเกี่ยวได้ไม่น้อยกว่าปีละ 9 เดือน (ข) มีคุณสมบัติทนทานต่อการขนส่ง สามารถขนส่งทางน้ำซึ่งใช้เวลาประมาณ 45 วัน (ค) ขนาด น้ำหนักต่อผลสามารถจำหน่ายโดยตรง หรือดัดแปลงจำหน่ายในรูปแบบ CONSUMER PACK ได้ (ง) หีบห่อ บรรจุภัณฑ์ได้รับการพัฒนามาตรฐานหนึ่ง และ (จ) เป็นผลไม้เกษตรอุตสาหกรรมมีการแปรรูปรองรับจนมีตัวเลือกที่น้อยที่สุด เพื่อลดต้นทุนการส่งออกในรูปผลสดได้โดยคุณสมบัติเหล่านี้ อาจเป็นลักษณะทางกายภาพอยู่แล้วหรืออย่างน้อยก็มีความศักยภาพที่สามารถปรับปรุงให้มีคุณสมบัติดังกล่าวได้ งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิต และการแปรรูป จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการผลิตและส่งออกผลไม้ในอนาคต

ผลไม้ที่มีโอกาสในการส่งออกตามหลักเกณฑ์ข้างต้นได้แก่ มะม่วง มะละกอ ทุเรียน มังคุด และกล้วย ส่วนผลไม้ อื่น ๆ ที่การส่งออกแถมใส่อยู่แล้วซึ่งจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญต่อกัน ได้แก่ มะพร้าว สับปะรด ส้มต่าง ๆ ลำไย เลาะ และลิ้นจี่

2. ส่งเสริมให้มีการลงทุนประกอบธุรกิจการ

ตลาดผลไม้ภายในประเทศ คือ การปรับปรุงคุณภาพสินค้าจากสภาพที่เป็นวัตถุดิบให้มาสู่สินค้าสำเร็จรูป พร้อมที่จะส่งไปขายต่างประเทศ และ/หรือเป็นวัตถุดิบที่มีคุณภาพ บ่อนโรงงานแปรรูป ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคัดเลือก การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการบรรจุหีบห่อ โดยจำเป็นจะต้องลงทุนในอุปกรณ์หลายชนิด เช่น โรงอบไอน้ำ คลังสินค้าปรับอากาศ ณ จุดรวบรวมสินค้า และสนามบิน-ท่าเรือ เป็นต้น

3. ปรับปรุงบทบาทของกรมวิชาการเกษตร

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ให้บริการทำวิจัยตามความต้องการของเอกชน โดยคิดค่าบริการตามสมควร โดยรัฐบาลอุดหนุนค่าใช้จ่ายให้ส่วนหนึ่ง เพื่อให้ งานวิจัยเหล่านี้ตรงตามความต้องการของตลาดมากขึ้น ทั้งนี้งานวิจัยต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของการนำผลงานวิจัยไปปฏิบัติในเชิงการค้าเป็นสำคัญ

สรุปสู่ทางการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์ของไทย

ผลไม้และผลิตภัณฑ์ เป็นสินค้าออกที่มีอนาคตแจ่มใส หากได้มีการพัฒนาการผลิตให้มีลักษณะเป็นสินค้าเกษตรอุตสาหกรรมมากขึ้น คือ ต้องผลิตได้หลาย ๆ รูปแบบ ผลิตออกมาได้ตลอดเวลา ธุรกิจจัดการด้านการตลาดภายในประเทศมีประสิทธิภาพ และมีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีระหว่างรัฐบาลกับผู้ส่งออกเอกชน

ผลไม้ที่มีสู่ทางส่งออกแถมใส่ได้แก่ มะม่วง มะละกอ ทุเรียน มังคุด กล้วย มะพร้าว สับปะรด ส้มโอ ส้ม ลำไย เงาะ และลิ้นจี่ ส่วนผลไม้แปรรูปควรพัฒนาการแปรรูปลักษณะอื่น นอกเหนือจากบรรจุกระป๋อง และน้ำผลไม้ ได้แก่ การแช่แข็ง การเชื่อมอบแห้ง การกวน การทำเนื่อผลไม้บด และการทำแยมผลไม้ ซึ่งเป็นที่ต้องการของต่างประเทศ

กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิต การแปรรูป การตลาด การขนส่ง และการบรรจุหีบห่อผลไม้เพื่อการส่งออก